CENA KAKAA

VZDELÁVACIA LEKCIA

Pestovateľ pri zbere kakaa na plantáži na juhozápade západoafrického štátu Pobrežie Slonoviny
Foto: Stanislav Komínek, Fairtrade Česko a Slovensko

Autorka lekcie: Veronika Ambrozová, 2019

VZDELÁVACIA LEKCIA CENA KAKAA

Ciele:
- ★ Účastníci a účastníčky pomenujú hlavné prekážky, s ktorými sa stretávajú pestovatelia kakaa v Pobreží Slonoviny.
- ★ Účastníci a účastníčky navrhnú možné riešenia danej situácie.

Anotácia: Skrze príbehy pestovateľov kakaa z Pobrežia Slonoviny sa účastníci a účastníčky stretnú s prekážkami a problémami, ktorým pestovatelia čelia, ale tiež sa zamyslia nad tým, ako by sa daná situácia dala riešiť a čo by s tým mohli robiť oni sami.

Kľúčová otázka: Aké sú životné podmienky pestovateľov kakaa?
Vek: 13+
Počet účastníkov/čok: 8+
Časová dotácia: kratšia varianta 45 minút / dlhšia varianta 60 min

Pomôcky:
- ★ flipcharty, fixky (tri rôzne farby do každej skupiny),
- ★ mapa sveta,
- ★ vytlačená sada príbehov pestovateľov (pozri prílohu), pre každú skupinu jedna sada

POSTUP

EVOKÁCIA (10 MIN)

Myšlienková mapa
(10 minút)

Doprostred flipchartu zapíšte slovo "kakao" a umiestnite ho na viditeľné miesto. Položte účastníkom a účastníčkam všeobecnú otázku:
- ★ *Čo viete o kakau?*

Povedzte im, aby otázku prebrali len vo dvojiciach. Po uplynutí 2 minút účastníkov a účastníčky vyzvite, aby zdieľali to, ako na otázku zodpovedal ten druhý / tá druhá z dvojice. Odpovede postupne zapisujte formou myšlienkovej mapy[1] na vyvesený flipchart, pri zapisovaní 1 sa vždy uistite, že zapisujete to, čo hovorili účastníci a účastníčky.

[1] Viac o metóde nájdete nižšie v časti Použité metódy.

UVEDOMENIE (25 MIN / 40 MIN)

Práca s príbehmi
(Kratšia varianta 15 minút / dlhšia varianta 30 minút)

Povedzte účastníkom a účastníčkam, že sa teraz budete zaoberať témou pestovania kakaa v Pobreží slonoviny. Opýtajte sa ich, či vedia, kde štát Pobrežie Slonoviny leží a ukážte si ho na mape sveta. Rozdeľte účastníkov a účastníčky do skupín po štyroch, každému rozdajte text s príbehmi pestovateľov z Pobrežia Slonoviny (pozri prílohu). Nechajte ich text najprv prečítať, potom im zadajte ďalšie inštrukcie.

Kratšia varianta

Zadajte účastníkom tieto inštrukcie: Po prečítaní textu spoločne v skupine zhrňte na flipchart odpovede na otázky:

- ★ *Aké sú hlavné prekážky a problémy, s ktorými sa pestovatelia kakaa stretávajú?*
- ★ *Čo by sme sa situáciou mohli robiť ako pestovatelia kakaa, aby sme tento problém vyriešili, alebo aspoň zmiernili? (Čo s tým môžem rovno robiť ja sám, ako pestovateľ?)*
- ★ *Čo by nám pomohlo prekonať súčasné problémy? (Napr. vonkajšia situácia, ktorú nemôžem ovplyvniť alebo len veľmi málo)*

Odpovede zapíšte stručne na flipchart jednou farbou (napr. čiernou).

Dlhšia varianta

Zadajte účastníkom tieto inštrukcie: Po prečítaní textu spoločne v skupine vypracujte nasledujúce úloha na flipchart:

- ★ *Shrňte, jaké jsou hlavní překážky a problémy, se kterými se pěstitelé kakaa potýkají.*

Vyberte si jeden z problémov a premyslite jeho dôvody. Využite metódu Prečo? Prečo? Prečo?[2]

Prezrite si jednotlivé vytvorené reťazce Prečo? a zamyslite sa nad možnými riešeniami aspoň jedného z neho. Pozrite sa na riešenia z dvoch uhlov pohľadu:

- ★ *Čo by sme sa situáciou mohli robiť ako pestovatelia kakaa, aby sme tento problém vyriešili, alebo aspoň zmiernili? (Čo s tým môžem rovno robiť ja sám, ako pestovateľ?)*
- ★ *Ako by sa dala situácia riešiť na vyššej úrovni? (Napr. štátu, medzinárodného obchodu)?*

Je možné, že vás napadnú riešenia, ktoré budú mať efekt na viac problémov. Riešenie rozpracujte na flipchart, všetko zapíšte jednou farbou (napr. čiernu).

Pokračovanie spoločné pre obe varianty
(10 minút)

Dajte každej skupine dve fixky rôznych farieb (napr. Modrá a červená) a vymeňte medzi skupinami ich flipcharty. Skupiny by si teraz mali prečítať, čo vypracovala iná skupina a na flipchart poznačiť nasledujúce:

- ★ *Otázky, na ktoré by sa chceli dopýtat (napr. modrou farbou)*
- ★ *Ocenenie, aké nápady druhej skupiny oceňujú alebo považujú za zaujímavé (napr. červenú farbou)*

Následne flipcharty vráťte pôvodným skupinám a dajte im čas si flipcharty prezrieť. skupiny by sa mali zamyslieť nad tým, či chcú nejakú z otázok inej skupiny zodpovedať v nasledujúcej reflexii.

---

[2] Viac o metóde nájdete nižšie v časti Použité metódy.

REFLEXIA (10 MIN)

Reflexia v kruhu
(10 minút)

Utvorte s účastníkmi a účastníčkami kruh a v ňom postupne položte nasledujúce otázky:

- ★ *Akú otázku, ktorú vám na flipchart napísala iná skupina, by ste teraz chceli odpovedať?*
- ★ *Ktorá informácia z tejto lekcie pre vás bola prekvapivá alebo kontroverzná?*
- ★ *Napadá vás, čo by ste mohli vy sami zo svojej pozície robiť, aby ste zlepšili podmienky pestovateľov kakaa v Pobreží Slonoviny?*

Na záver sa vráťte k myšlienkovej mape z úvodnej aktivity a nechajte ju účastníkmi a účastníčkam doplniť o to, čo sa dozvedeli počas lekcie.

TIPY NA NADVÄZNÉ AKTIVITY:

Vysnívaný kakaový príbeh: Zadajte účastníkom a účastníčkam napísať fiktívny príbeh na tému pestovanie kakaa, na ktorého konci sa vybraný problém vyrieši. Fantazírovaniu sa medze nekladú, príbeh by však mal vychádzať z reálií, ktoré sa účastníci a účastníčky v lekcii dozvedeli.

Lekcie zamerané na tému na fair trade (NaZemi): na stiahnutie tu:
Fair trade: www.nazemi.cz/sites/default/files/metodicky_list_fair_trade.pdf
Férové boby: www.nazemi.cz/sites/default/files/metodicky_list_ferove_boby.pdf

Vlastný spoločensky prospešný projekt: Pustite sa do posilnenia kompetencií k aktívnemu občianstvu, začnite sa zaoberať globálnymi témami aj v mieste, kde žijete. Utvorte skupinu vo svojej triede, škole, klube, krúžku a pustite sa do vlastného projektu napríklad na tému spravodlivého obchodu, pestovania kakaa či iné. Oporou vám môže byť metodika Active Citizens (Varianty, Človek v tiesni). Aktuálne informácie tu: www.clovekvtisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty/rozvoj-aktivniho-obcanstvi; galériu projektov nájdete tiež tu: www.activecitizens.cz.

Získajte viac informácií: o čokoláde, kakau, pestovateľoch aj o tom, aká je úloha spotrebiteľov: https://cz.makechocolatefair.org

FAIRTRADE
ČESKO a SLOVENSKO

POUŽITÉ METÓDY

MYŠLIENKOVÁ MAPA

Myšlienková mapa je vhodný nástroj pre získanie a spracovanie akýchkoľvek informácií, umožňuje spracovať danú tému do šírky s dôrazom na súvislosti medzi jednotlivými pojmami. Myšlienkovú mapu je vhodné použiť na začiatku preberanej témy, pre zmapovanie doterajších vedomostí a predstáv. Do mentálnych máp si ale môžeme dopisovať aj novo získané informácie k tým, čo už máme - či už v rámci uvedomovanie, alebo až vo fáze reflexie. Učenie / riešenie úloh a problémových situácií je s myšlienkovú mapou ľahšie.

Ako na to:

- ★ Doprostred papiera napíšeme / nakreslíme do krúžku hlavnú tému alebo otázku.
- ★ Okolo hlavnej témy začneme písať ďalšie pojmy, ktoré s ním súvisia, nezabudneme nakresliť tiež vzťah, ktorý pojmy majú s hlavnou témou (napr. pomocou čiar, šípok alebo textu).
- ★ Informácie uskupujeme a prepájame tak, ako funguje náš mozog, vzťahy a súvislosti môžeme znázorňovať tiež vzájomne medzi jednotlivými pojmami.
- ★ Ak dosiahnememe okraje papiera, je lepšie pridať papier a rozšíriť mapu, než začínať novú.

Zdroj: www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/myslenkova-mentalni-mapa

PREČO? PREČO? PREČO?

Táto metóda umožňuje preniknúť k základným príčinám akéhokoľvek problému. Jedná sa o efektívny spôsob skúmania problému, ktorý zvládnu účastníci a účastníčky sami.

Ako na to:

- ★ Položte východiskovú otázku, u ktorej sa chcete dopátrať hlbšej podstaty problému, napr.: *"Prečo sú pestovatelia kakaa chudobní?"* alebo *"Prečo na plantážach pracujú deti?“*
- ★ Vysvetlite účastníkom a účastníčkam, že cieľom je vytvoriť reťaz na seba nadväzujúcich otázok. Tá vznikne tým, že na vetu, ktorú si odpovieme na prvú položenú otázku, vytvoríme ďalšie otázku začínajúci slovom Prečo? (Príklad dopytovanie: Pestovatelia žijú v chudobe. Prečo? Pretože stať nastavil nízke výkupné ceny. Prečo? Pretože Výplatca a spracovatelia chcú nakupovať najlacnejšie kakao. Prečo? Pretože Výplatca a spracovatelia chcú maximalizovať svoje zisky a zákazníci chcú nakupovať lacné výrobky.)
- ★ Na flipchart zapisujeme vždy iba otázky, nie odpovede. (Príklad pre zápis: *Prečo sú pestovatelia kakaa chudobní? -> Prečo je výkupná cena nízka? -> Prečo chcú výkupci a spracovatelia nakupovať kakao lacno?*)
- ★ Týmto spôsobom môžeme rozvinúť niekoľko línií reťazca. Odporúčame skúsiť reťazec 3 otázok Prečo? za sebou, vyskúšať ale môžete až 5 otázok za sebou. Dostanete sa tak hlbšie do príčin problémov.
- ★ Reťazec začíname písať zľava, prvá otázka je teda úplne vľavo. Vpravo od tejto hlavnej otázky potom zapisujeme ďalšie otázky Prečo?, ktoré vychádzajú z jednotlivých odpovedí (príčin).
- ★ Konečným výsledkom je diagram, ktorý upozorňuje na zložitosť problému a jeho rôzne príčiny.

Zdroje: www.clovekvtisni.cz/varianty,
https://lidevpohybu.eu/metodika/program-jak-to-zvladnout/techniky-na-podporu

PRÍLOHA: PRÍBEHY PESTOVATEĽOV

KOUAME STANISLAS ASSOMAN
(MANAŽÉR CENTRA CREER)

„Kakao je v Pobreží Slonoviny zle platené. Ľudia na vidieku trpia, nemajú z pestovania kakaa primeraný zisk. Pobrežie Slonoviny je najväčším producentom kakaa na svete, pritom pestovateľ, ktorý vypestuje päť, desať aj päťdesiat ton kakaa za rok, už po pár mesiacoch od zberu nemá nič. To čo dostávame, je málo, za kilogram usušených kakaových bôbov dostaneme 750 frankov (CFI; cca 1€, pozn. red.)“

KOUAME STANISLAS ASSOMAN
(MANAŽÉR CENTRA CREER)

„V 70. rokoch potrebovalo Pobrežie Slonoviny mnoho robotníkov, ľudia z celého regiónu prichádzali pracovať na kakaové plantáže. Asi pred desiatimi rokmi sa v médiách objavili informácie, že na plantážach pestujú kakao deti a že sú tieto deti na prácu unášané odinakiaľ, čo ohrozovalo samotný obchod s kakaom. Vláda teda urobila kroky, aby bol tento fenomén odstránený. Tí, čo sa na detskej práci podieľajú, môžu teraz skončiť vo väzení. Nepovedal by som, že už žiadne deti na plantážach nepracujú, alebo nie sú unášané, avšak to, čo pozorujeme, potvrdzuje, že je situácia oveľa lepšia.“

ANNE-MARIE YAO
(REGIONÁLNA MANAŽÉRKA FAIRTRADE AFRICA)

„Existujú riziká, ktoré pestovateľ kakaa nemôže ovládať, napríklad klimatické zmeny. Pestovateľ môže investovať, ako chce, ale ak neprší, nie je vlaha pre rastliny. To nemožno obísť, je potrebné sa prispôsobiť. Ďalším rizikom je, že sa mu nepodarí predať svoje kakao a potom nebude mať peniaze na to, aby poslal deti do školy. Tým rastie riziko chudoby a ohrozuje to aj budúcnosť detí. Ak sa zvýši cena kakaa, môžeme investovať do vzdelania a budúcnosti detí, do lepších podmienok žien, do dobrého živobytia a celá spoločnosť na tom zarobí.“

KOFFI-KOUASSI
(PESTOVATEĽ KAKAA)

„Neďaleko od našej obce Zaran sa ťaží zlato. To nám spôsobuje problémy, pretože nemáme dostatok pracovníkov pre kakaové plantáže. Navyše ťažiť do baní odchádzajú i deti, ktoré potom nechodia do školy. Môžu si tam zarobiť aj 20 tisíc frankov za deň. Je potrebné, aby to vláda zarazila, je to nebezpečná práca a deti by mali zase chodiť do školy.“

BOSSON

(UČITEĽ V OBCI KOITIENKRO)

„V našom regióne Migawe mnoho ľudí pestuje kakaovníky a tiež kaučukovník. Bohužiaľ ani za jednu komoditu nie je príliš dobrá výkupná cena. Naša škola potrebuje opraviť strechu, a nakúpiť materiál, boli by sme radi, keby nás rodičia podporili, ale nemajú peniaze. Navyše im starnú stromy (kakaovníky - pozn. ed.), Je potrebné ich obnoviť, aby sa zvýšila produktivita. Chceli by sme, aby bola dobrá výkupná cena kakaa, potom by deti mohli normálne chodiť do školy. “

AFFILA SYLVIE

(PESTOVATEĽKA KAKAA)

„Ja pestujem kakao, za rok vypestujem asi len 40 kíl. Môj syn (má 17 rokov) mal ísť na strednú školu, ale nepodarilo sa mu získať štipendium a ja nemám peniaze na školné. Musel ísť pracovať na jeden rok do baní. Keď zarobí peniaze, pošle mi ich a ja ich uschovám na budúci rok, aby mohol ísť do školy. Keby som dostala za kakao dobre zaplatené, nemusela by som svoje dieťa nechať ísť ťažiť zlato. Ako jeho mama by som ho nemala nechať ísť pracovať, ale pretože nám chýbajú prostriedky, musím ho nechať odísť.“

KOUABIO

(PESTOVATEĽKA KAKAA)

„Všetko nám chýba. Nemám peniaze. Toto je môj problém, inak nič. Potrebujeme, aby stúpla cena za kakao. Potom môžeme dobre jesť, môžeme budovať, môžeme dať pozor na svoje deti. To by nám vyhovovalo.“

AMAN ETTIEN

(PESTOVATEĽ KAKAA)

„Tento rok kakaovníky neplodili, drevo bolo napadnuté, tým pádom aj zisk nebol dobrý. Neviem presne, čo to spôsobilo. Najskôr nepršalo a kakao nerodilo, ale potom prišiel dážď. Neviem, možno že nemáme správny postrek, alebo je potrebné pridať hnojivo. Toto všetko hrá úlohu, avšak produkcia kakaa skutočne klesla.“

KOUAME KOUADIO MARCEL

(ASISTENT V DRUŽSTVE)

„Je potrebné dať vedieť štátu, akými ťažkosťami pestovatelia prechádzajú. Miesto, aby nás štát zaťažoval vysokými daňami, je potrebné, aby pestovateľov podporil. Napríklad v Ghane dostávajú pestovatelia od štátu aj hnojivá a ďalšie produkty na ošetrovanie plantáží."